

Nr 389.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.; given Stockholms slott den 30 november 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

GUSTAF.

G. E. Sträng.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 november 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och folkhushållningsdepartementen anmäler statsrådet Sträng *fråga om ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.* och anför därvid följande.

Till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område har innevarande års riksdag anvisat ett reservationsanslag av 126 000 000 kronor (prop. nr 303; r. skr. nr 472). Av nämnda anslag har ett belopp av 6 000 000 kronor beräknats för utbetalande under regleringsåret 1945/46 av lokala differentie-

ringsbidrag å mjölk till jordbrukare inom områden, som drabbats av ogynnsamma skördeförhållanden. I propositionen angavs, att ifrågakarande bidrag borde utgå i mån av behov, vilket uttalande av riksdagen lämnades utan erinran. Under föregående år, då dylika bidrag utgått, har detta behov bedömts med ledning av det faktiska skördeutfallet samt de lokala växlingarna i detta. Områden, där skörden motsvarat eller överstigit normalskörd, ha sålunda icke ansetts böra erhålla bidrag. Vidare ha bidrag icke tilldelats områden, där skörden uppgått till eller närmat sig riksmedeltalet. Bidraget har beräknats till visst belopp per kilogram vid mejeri invägd mjölk och har utgått för tiden oktober—maj under regleringsåret.

I skrivelse den 16 november 1945 har *statens livsmedelskommission* hemställt, att det för lokala differentieringsbidrag å mjölk avsedda anslagsbeloppet måtte höjas till 8 000 000 kronor samt att därifrån måtte få utbetalas, förutom differentieringsbidrag å mjölk i enlighet med vad i det följande närmare anges, även ersättning till jordbrukare, som under 1945 drabbats av översvämningsskador. Nämnade anslagsbelopp föreslås även få användas för utlämnande av avskrivningslån för iståndsättande av genom översvämningar förstörda invallningar, broar och liknande för jordbruksdriftens upprätthållande betydelsefulla fasta anläggningar. Kommissionens förslag grunda sig å en vid skrivelsen fogad utredning, som kommissionen låtit verkställa i anledning av att den ovanligt rika nederbörden under augusti månad i stora delar av landet medfört en kännbar försämring av skördeutfallet. Utredningen har utförts av en särskild delegation av representanter för kommissionen och Sveriges lantbruksförbund.¹ Till utredningen har kommissionen fogat yttranden från ett flertal myndigheter och sammanslutningar.

I sin skrivelse har kommissionen meddelat, att till delegationen överlämnats för att tagas i övervägande vid dess uppdrag ett antal till kommissionen för utlåtande remitterade framställningar om bidrag av statsmedel för täckande av genom översvämningsskador uppkomna förluster. Jag torde i detta sammanhang även få anmäla dessa framställningar. Framställningarna kunna hänföras till två olika grupper, nämligen dels sådana, som avse under våren 1945 uppkomna skador, dels sådana som avse skador vilka uppstått under hösten samma år. De framställningar, som äro att hänföra till den förra gruppen, avse huvudsakligen följande.

Kalmar län. Riksförbundet landsbygdens folk har med skrivelse den 6 oktober 1945 överlämnat en framställning från Kalmar norra länsförbund av riksförbundet med anhållan om största möjliga bistånd i anledning av den ökade kostnad, som förorsakats jordbrukarna inom länsförbundets område genom den rikliga nederbörden i början av maj. Kostnadsökningen har angivits till sammanlagt 130 576 kronor 27 öre.

Älvsborgs län. Med skrivelse den 30 oktober 1945 har samma riksförbund

¹ Delegationen har utgjorts av hovrättsrådet O. Söderström såsom representant för livsmedelskommissionen samt ledamoten av riksdagens andra kammare Hj. Svensson i Grönvik och direktören A. H. Stensgård såsom representanter för Sveriges lantbruksförbund, varjämte såsom sakkunniga biträtt chefen för kommissionens statistiska byrå, byråchefen O. Zetterberg samt chefen för kommissionens utredningsbyrå, byråchefen H. Olsson.

överlämnat en av Norra Älvsborgs länsförbund av riksförbundet gjord framställning om dels ersättning för kostnaderna för inom området verkställd omsådd av vårsäd, förorsakad av under såningsperioden inträffade skyfallsliknande regn, och dels differentieringsbidrag å mjölk. Nyssnämnda kostnader ha beräknats till 29 332 kronor 37 öre.

Skaraborgs län. Arrendatorn F. Bengtsson, Tidavad, har anhållit om ersättning för genom översvämning under vårbruket uppkommen skada, vilken uppskattats till 1 700 kronor. Länsstyrelsen och lantbruksstyrelsen ha avstyrkt bifall till framställningen.

Vidare har länsstyrelsen i länet överlämnat liknande framställningar från jordbrukarna E. Hjert i Rosenlund och O. Andersson i Ändabäcken, Varnhems socken. Förlusten till följd av skadorna har upptagits till 600 respektive 395 kronor. Länsstyrelsen har icke haft något att erinra mot bidrag till sökandena.

Värmlands län. Länsstyrelsen i länet har överlämnat en framställning från arrendatorn O. E. E. Wahlman, Almarskogen, Karlstad, om ersättning för skador av ifrågavarande slag hösten 1944 och våren 1945. Förlusten i anledning av skadorna har beräknats till 1 000 kronor. Länsstyrelsen har tillstyrkt bidrag med 500 kronor.

Ur de framställningar, som gjorts på grund av under hösten 1945 uppkomna skador, må här återgivnas följande.

Uppsala län. Länets hushållningssällskap har i skrivelse den 24 oktober 1945 anhållit, att medel måtte anvisas för reglering av översvämningsskador inom Västlands, Österlövsta och Älvkarleby socknar. Förlusterna på grund av skadorna ha uppskattats till 104 555 kronor och hushållningssällskapet har föreslagit bidrag efter vissa närmare angivna grunder.

Malmöhus län. Mauritz Lilja m. fl. jordbrukare i Munkarps socken har i skrivelse den 4 oktober 1945 anhållit om bidrag i anledning av översvämningsskador med 5 923 kronor 25 öre.

Kronobergs län. Lantbrukaren J. Johansson, Bolmen, har i skrivelse den 17 september 1945 hemställt om bistånd med 300 kronor för skador av förevarande slag, av sökanden uppskattade till ett värde av 520 kronor.

Härjämte har länets hushållningssällskap i skrivelse den 22 september 1945 gjort framställning om att Kungl. Maj:t hos riksdagen måtte begära anslag med 9 000 000 kronor till skälig gottgörelse för förluster, som jordbrukare i länet lidit genom onormal nederbörd och därav vållade översvämningar. Verkställda beräkningar av förlusterna i anledning av skadorna sluta å tillhoppa 9 048 377 kronor. Hushållningssällskapet har tillika föreslagit vissa grunder för beräkning av den gottgörelse, som borde utgå för skadorna.

Kalmar län. Kalmar södra länsförbund av Riksförbundet landsbygdens folk har i skrivelse den 23 augusti 1945 hemställt, att åt livsmedelskommissionen måtte uppdragas att å ort och ställe göra undersökningar på närmare angivet sätt rörande skördeskadorna hos de jordbrukare, som därom göra anhållan, samt inkomma med förslag till Kungl. Maj:t om ersättning för lidna förluster.

Slutligen har länets södra hushållningssällskap i skrivelse den 22 september 1945 — under framhållande av att ingen jordbrukare inom sällskapets område torde ha undgått skador genom regn eller översvämningar — framlagt förslag till grunder för den ersättning, som syntes böra utgå för skadorna i fråga.

Beträffande innehållet i övrigt av framställningarna torde jag få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Jag torde här tillika få anmäla *dels* av länsstyrelsen i Kalmar län med utlåtande den 8 november 1945 överlämnade framställningar från Emåns strandägareförening u. p. a. samt ett antal jordbrukare i Järeda socken om ersättning av statsmedel för skador i anledning av Emåns översvämningar under april och maj samt augusti månader 1945, *dels ock* av länsstyrelsen i Västernorrlands län med utlåtande den 16 november 1945 överlämnade framställningar från ett antal jordbrukare inom länet om ersättning för skador uppkomna genom skyfall den 24 och 25 juli samt den 18 augusti 1945. Över framställningarna har statens livsmedelskommission den 27 november 1945 avgivit utlåtande. I utlåtandet har kommissionen föreslagit, att de jordbrukare, som tillskyndats förluster på grund av ifrågavarande skador, skulle erhålla bidrag enligt samma grunder, som kommissionen i förenämnda skrivelse den 16 november 1945 ifrågasatt för liknande fall. I anslutning härtill har kommissionen hemställt, att, enär nu föreslagna bidrag kunde beräknas komma att medföra en kostnadsökning av 100 000 kronor, ett belopp av denna storlek måtte ställas till förfogande utöver det i kommissionens sistnämnda skrivelse angivna beloppet av 8 000 000 kronor.

I övrigt torde jag jämväl i fråga om dessa framställningar få hänvisa till handlingarna i ärendet ävensom till innehållet i livsmedelskommissionens i det följande återgivna utlåtande över framställningarna.

Slutligen torde jag få anmäla, att hemmansägaren N. Johansson i Ljung, Röstånga, i en till Kungl. Maj:t ställd ansökning den 25 augusti 1945 hemställt om ersättning av statsmedel med 3 180 kronor för skador, som under sommaren 1945 förorsakats honom tillhörig växande gröda genom översvämning av Bäljane å i Kristianstads län. Över framställningen har lantbruksstyrelsen den 21 november 1945 avgivit utlåtande och däri på anförda skäl avstyrkt densamma.

Den av förenämnda delegation verkställda utredningen innebär i huvudsak följande. Enligt av livsmedelskommissionen lämnade direktiv har delegationen utgått från att behovet av differentieringsbidrag skulle liksom förut bedömas med ledning av det faktiska skördeutfallet samt de lokala växlingarna i detta. Områden, där skörden motsvarade eller överstege normalskörd, kunde sålunda icke anses vara i behov av bidrag. Ej heller borde områden, där skörden uppginge till eller närmade sig riksmedeltalet, erhålla bidrag. Däremot skulle områden med en skörd, som mera väsentligt understeg riksmedeltalet, genomgående berättigas till differentieringsbidrag, därest tekniska möjligheter att utbetala dylika bidrag förelåge med hänsyn till gränsdragningen mellan olika mejeriområden. Med utgångspunkt från dessa allmänna förutsättningar har delegationen föreslagit, att differentieringsbidrag skulle utgå under tiden oktober 1945—maj 1946 enligt vissa närmare angivna grunder med sammanlagt 3 685 000 kronor. Med hänsyn till de under året inträffade skördeskadornas starkt växlande och i vissa trakter katastrofartade karaktär har delegationen emellertid icke funnit det möjligt att åstad-

komma en något så när rättvis och efter skadornas omfattning anpassad ersättning enbart genom differentieringsbidrag å mjölk. Delegationen har därför även utarbetat ett förslag till ersättningar åt jordbrukare, som under hösten 1945 drabbats av översvämningsskador. Kostnaderna enligt detta förslag ha av delegationen beräknats till 4 000 000 kronor för ersättning av skördeskador samt 150 000 kronor för avskrivningslån, avsedda att möjliggöra iståndsättande av genom översvämningar förstörda eller svårt skadade invallningar, broar och dylika fasta anläggningar av direkt betydelse för jordbruksdriften. För bestridande av dessa kostnader har delegationen föreslagit, att de tidigare för regleringsåret 1945/46 beräknade medlen å 6 000 000 kronor till prisdifferentieringsbidrag måtte höjas till 8 000 000 kronor och att ur detta anslag måtte få bestridas nu nämnda kostnader. I fråga om ersättning för under våren 1945 inträffade regnskador har delegationen ansett, att dylik ersättning blott borde utgå i sådana fall, där skadorna varit av katastrofartad natur och sökandenas behov av hjälp styrkts.

Jag övergår härefter till en närmare redogörelse för innehållet i delegationens utredning.

Delegationen har inledningsvis beträffande skördeskadornas beskaffenhet samt omfattning och utbredning anfört i huvudsak följande.

Den under sensommaren och hösten inträffade försämringen av skördeutfallet kommer, vad skördens storlek angår, till uttryck redan vid en jämförelse mellan årsväxt- och skörderapporterna per den 16 juli å ena och den 31 augusti å andra sidan. Ännu tydligare framträder densamma i de årsväxt- och skörderapporter, som avgivits per den 15 oktober. En jämförelse mellan dessa sistnämnda och motsvarande rapporter per den 16 juli ger vid handen, att skörden av brödsäd reducerats med omkring 44 000 ton, skörden av fodersäd med omkring 154 000 ton och skörden av potatis med cirka 293 000 ton i jämförelse med de på grundval av sistnämnda rapporter beräknade kvantiteterna. Bortsett från höskörden synes mellan de nämnda uppskattningstillfällena en förbättring föreligga endast beträffande foderrotfrukter, för vilka en på skörderapporterna per den 15 oktober grundad beräkning ger en kvantitet, som med omkring 94 000 ton överstiger den med ledning av rapporterna per den 16 juli verkställda beräkningen.

Samtidigt som denna nedsättning av skördens kvantitet ägt rum, har det långvariga regnvädret omedelbart före och under bärgningsperioden inom de därav berörda områdena även medfört en påtaglig kvalitativ försämring av dels spannmålsskörden, särskilt genom omfattande groddskador, och dels potatisskörden.

Dessa skador ha i huvudsak drabbat ett område, som sträcker sig från södra Östergötland, Jönköpings län och Halland söderut, varjämte även norra Uppland och södra Gästrikland lidit förhållandevis starkt av alltför riklig nederbörd. Däremot synas mellersta och norra Sverige med nyssnämnda undantag ha så gott som helt undslupit dylika skador, bortsett från vissa relativt begränsade områden. Däremot har uppenbarligen skördeutfallet i vissa delar av detta område, bland annat Göteborgs och Bohus län samt vissa delar av Södermanland, nedsatts till följd av torka under försommaren och högsommaren.

Inom vissa delar av de regnskadade områdena tillkommer utöver den all-

männa nedsättningen av skördens kvantitet och försämringen av spannmålsens och potatisens kvalitet även en icke obetydlig total eller nära total förstöring av grödan genom översvämningar. Enligt av hushållningssällskapen lämnade uppgifter kan den härav berörda åkerarealen beräknas till sammanlagt 14 760 hektar. Svårast drabbade av dylika skador synas Kronobergs (4 400 hektar), Kalmar (2 500 hektar), Östergötlands (1 930 hektar) och Kristianstads län (1 325 hektar) ha blivit. Förhållandevis stora arealer ha även förstörts i Jönköpings, Blekinge och Hallands län samt i Uppsala och Gävleborgs län, medan vissa mindre arealer rapporterats vara förstörda i Malmöhus län samt inom Älvsborgs läns södra hushållningssällskapsområde.

De inträffade skördeskadorna kunna i anslutning till det anförda indelas i tre huvudgrupper, nämligen dels en kvalitetsförsämring av brödsädsskörden, särskilt genom mältningskadorna, samt potatisskörden, dels en för större sammanhängande områden likartad nedsättning av skördeutfallet till följd av ogynnsamma väderleksförhållanden och dels katastrofskadorna, innebärande för i regel mera begränsade områden eller enskilda brukningsdelar en total eller nära total förstöring av grödan genom översvämningar eller liknande.

Delegationen har även berört hittills vidtagna hjälpåtgärder från det allmännas sida med anledning av ifrågakvarande skördeskadorna, samt därom anført följande.

Försämringen av brödsädens kvalitet har redan vid prissättningen på brödsäd beaktats i samband med utformningen av kvalitetsbestämmelserna. Beträffande mälad spannmål gällde under föregående regleringsår den bestämmelsen, att brödsäd med en högre mältningsgrad än 5 procent skulle, därest densamma kunde iordningställas till fullgod fodervara, inköpas av svenska spannmålsaktiebolaget och auktoriserade spannmålshandlare till ett pris, som för vete med 1 krona och för råg med 2 kronor per deciton understeg det vid leveranstillfället gällande normalpriset på korn. För innevarande regleringsår har i stället stadgats skyldighet för spannmålsaktiebolaget och auktoriserade spannmålshandlare att inköpa dylik brödsäd efter en prisregleringsskala, som anknyter till priset på fullgod spannmål. Härvid skulle enligt den preliminära utformningen av bestämmelserna priset på korn utgöra den undre gränsen för brödsädspriserna, och prisregleringsskalan vara så konstruerad, att man först vid en mycket hög mältningsgrad nådde denna gräns. I anslutning till prisfrågornas förnyade behandling i oktober månad har livsmedelskommissionen sedermera med Kungl. Maj:ts medgivande företagit en höjning av denna gräns, så att det pris, som spannmålsaktiebolaget och auktoriserade spannmålshandlare skola vara skyldiga att lägst betala för sådan icke fullgod brödsäd, som kan iordningställas till fullgod fodervara, vid varje särskild tidpunkt skall ligga beträffande vete 2 kronor och beträffande råg 1 krona per deciton över det vid samma tidpunkt gällande priset på korn. Då dessutom redan vid brödsädsregleringens ursprungliga utformning för år 1945/46 normalvattenhalten höjdes från 17,5 till 18,0 procent och den tillåtna mältningsgraden för råg av normalkvalitet höjdes från 2 till 3 procent, torde genom de redan vidtagna åtgärderna de extraordinära skador, som inträffat i fråga om brödsädens kvalitet, få anses vara i skälig utsträckning beaktade vid prissättningen.

Även kvalitetskadorna å årets potatisskörd ha föranlett åtgärder från det allmännas sida. Sålunda ha stärkelsefabrikerna erhållit möjlighet att igångsätta sin tillverkning på ett tidigt stadium. Vidare har medgivande läm-

nats att för tillverkning av brännvin nyttja en viss kvantitet potatis, varvid i första hand enligt ett särskilt utsyningsförfarande skadad potatis skall komma till användning. Det kan i detta sammanhang även erinras om att priset på matpotatis överstiger den i vårkalkylen förutsatta nivån, när normalpris icke ansetts böra bestämmas för denna vara just med hänsyn till skördekadorna.

Delegationen har härefter uttalat att delegationen emellertid ansett, att de skador, som till följd av den ymniga nederbörden under augusti månad drabbat årets skörd, vore av sådan omfattning, att de, därest inga särskilda åtgärder vidtoges, skulle medföra kännbara återverkningar på jordbrukarnas ekonomiska ställning inom de berörda områdena. Risk har också syntts delegationen föreligga, att dessa skador i åtskilliga fall kunde medföra en minskning av jordbrukets produktionsförmåga inom de nu ifrågavarande områdena, varför hjälpåtgärder syntes motiverade även ur folkförsörjningssynpunkt. Med hänsyn härtill har delegationen funnit sig böra föreslå, att ytterligare åtgärder vidtoges till stöd för jordbruket på grund av skördekadorna i fråga.

Vid övervägande av de ytterligare åtgärder, som sålunda borde ifrågakomma, har delegationen såsom tidigare berörts kommit till den uppfattningen, att dessa i huvudsak lämpligen borde få formen av dels lokala differentieringsbidrag å mjölk, dels ock särskild ersättning till de jordbrukare som drabbats av översvämningsskador av katastrofnatur. Härom har delegationen yttrat följande.

Under vissa tidigare år, då skörden inom stora områden på grund av ogynnsamma väderleksförhållanden blivit svag, ha dylika lokala ojämnheter i skördeutfallet delvis kompensrats genom lokala differentieringsbidrag å mjölk. Dylika bidrag ha därvid utgått till sådana områden, som mest lidit av ogynnsam väderlek. För innevarande regleringsår har för liknande ändamål anslagits ett belopp av 6 000 000 kronor, vilket är avsett att utgå i mån av behov. Inom de av mera omfattande skördekadorna drabbade landsdelarna föreligger tydligen ett dylikt behov, och det har varit en av delegationens huvuduppgifter att söka närmare bedöma detsamma.

Härvid har det emellertid varit nödvändigt att beakta, att i den mån de inträffade skadorna varit av katastrofartad karaktär kan tillräcklig hjälp icke lämnas genom differentieringstillägg å mjölk. I den mån dylika skador drabbat jordbrukare, som endast i förhållandevis mindre utsträckning äro inriktade på mjölkproduktion eller genom skördeförsämringen få vidkännas en minskning även av denna produktion, blir otillräckligheten av denna hjälpmetod särskilt påtaglig. För skador av denna art erfordras därför hjälpåtgärder av mera direkt natur.

Delegationen har sålunda under medverkan av statistiska byrån och utredningsbyrån inom livsmedelskommissionen utarbetat dels förslag rörande ersättning till jordbruket i form av differentieringsbidrag å mjölk, dels ock förslag rörande erforderlig hjälp och lämpliga hjälpformer för de jordbrukare, som drabbats av översvämningsskador.

Delegationen har till behandling först upptagit frågan om differentieringsbidrag å mjölk i syfte att utjämna större variationer i skördeutfallet. Vid bedömandet av detta spörsmål har delegationen utgått

från de grunder, enligt vilka differentieringsbidrag utbetalats under regleringsåret 1944/45. I anslutning härtill har delegationen närmare redogjort för nämnda grunder och därvid anfört följande.

Lokala differentieringsbidrag å mjölk utgingo under produktionsåret 1944/45 inom vissa delar av landet, varvid behovet beräknades på följande sätt. Avkastningen av samtliga grödor utom bete uträknades områdesvis, varvid man för erhållande av ett sammanfattande mått uttryckte avkastningen i foderenheter. Denna totalavkastning sattes i relation till den på samma sätt beräknade genomsnittsavkastningen åren 1933/37, vilken ansågs ungefär motsvara normal förkrigsskörd. Områden, som i förhållande till genomsnittet för nyssnämnda år utvisade en större procentuell minskning än riket i dess helhet, ansågos böra komma i fråga för åtnjutande av differentieringsbidrag. Skillnaden mellan de olika områdenas procenttal och rikssiffran, den s. k. kompensationsprocenten, multiplicerades därför med det för åren 1933/37 för ifrågavarande områden beräknade genomsnittliga antalet foderenheter. På detta sätt erhöles det antal foderenheter, för vilket kompensation borde utgå. Det för året tillgängliga anslaget för differentieringsbidrag slogs därefter ut på det antal foderenheter, som i enlighet härmed skulle kompenseras.

Vid den av delegationen företagna undersökningen rörande behovet av lokala differentieringsbidrag under regleringsåret 1945/46 hade det emellertid, enligt vad delegationen framhållit, visat sig påkallat att företaga vissa smärre ändringar i beräkningsmetoderna i jämförelse med de för föregående år tillämpade. Delegationen har härom vidare uttalat följande.

I stället för att utgå från skördeavkastningen åren 1933/37 har delegationen ansett det vara riktigast att låta avkastningen för år 1945 vid normalskörd (d. v. s. vid en allmän skördesiffra av 3,0) bilda utgångspunkt för beräkningen av differentieringsbidragens storlek. Härvid har tagits i betraktande, att fjolårets skörd motsvarade en allmän skördesiffra av 2,86 som genomsnitt för hela riket och att differentieringstillägg då som regel utgick endast till områden, där skörden påtagligt understeg nämnda genomsnittsskörd. Samma gränsdragning har ansetts böra tillämpas även i år, så att differentieringstillägg föreslagits utgå, där skördesiffran understiger 2,86. Obetydliga avvikelser från detta tal ha liksom föregående år lämnats utan beaktande. Med hänsyn till mejeriernas tillförselområden har det vidare av praktiska skäl icke befunnits möjligt att tillgodose vissa isolerade mindre områden, även där skördesiffran eljest skulle motiverat detta. I övrigt har delegationen vid upprättandet av sitt förslag beträffande differentieringstillägg bedömt dessa med ledning av de för år 1944/45 utgående bidragen så att av viss skördesiffra karakteriserad skörde försämring medfört i stort sett samma differentieringstillägg som föregående år. Såsom material vid undersökningen ha använts de sockenvis avgivna årsväxt- och skörderapporterna per den 15 oktober 1945. På grundval av dessa har livsmedelskommissionens statistiska byrå sökt erhålla ett sammanfattande mått på skördeutfallet inom olika län och hushållningssällskapsområden i form av en s. k. allmän skördesiffra för respektive områden. Denna allmänna skördesiffra har erhållits såsom resultat av en sammanvägning av de för de viktigare växtlagen i rapporterna angivna konditionstal, med vilka skördeutsikten meddelats enligt en fastställd skala från 5 (mycket god skörd) till 0 (missväxt) och med siffervärdet 3 såsom uttryck för normalskörd.

För hela riket uppgick den allmänna skördesiffran per den 31 augusti 1945 till 2,98 och per den 15 oktober 1945 till 2,93, motsvarande i det närmaste medelmåttig skörd. Skördesiffran inom olika län och hushållnings-sällskapsområden enligt skörderapporterna per den 15 oktober framgår av följande sammanställning, i vilken områdena ordnats i fallande följd:

Jämtlands län	3·19	Västmanlands län	2·93
Skaraborgs »	3·16	Stockholms »	2·92
Västerbottens »	3·16	Malmöhus »	2·91
Norrbottnens »	3·16	Uppsala »	2·86
Kopparbergs »	3·08	Gotlands »	2·84
Älvsborgs södra »	3·07	Kristianstads »	2·83
Örebro »	3·05	Hallands »	2·83
Gävleborgs »	3·04	Kalmar södra »	2·82
Västernorrlands »	3·03	Södermanlands »	2·79
Älvsborgs norra »	3·02	Blekinge »	2·78
Östergötlands »	2·96	Göteborgs och Bohus »	2·70
Värmlands »	2·95	Kronobergs »	2·67
Jönköpings »	2·94	Kalmar norra »	2·55
			Hela riket		2·93

Det sämsta skördeutfallet uppvisa således Kalmar läns norra hushållnings-sällskapsområde samt Kronobergs, Göteborgs och Bohus och Blekinge län. Detta förhållande framträdde även i augustirapporterna.

Med ledning av augustirapporterna har delegationen utarbetat ett prelimi-närt förslag rörande differentieringsbidrag å mjölk, över vilket förslag ytt-randen avgivits av vederbörande kristidsstyrelser och hushållningssällskap ävensom vissa sammanslutningar. Beträffande innehållet i dessa yttranden, vilka såsom förut nämnts bifogats delegationens utredning, torde emellertid få hänvisas till handlingarna i ärendet. Efter att ha tagit del av dessa ytt-randen har delegationen underkastat det preliminära förslaget en förnyad behandling. Härom har delegationen i sin utredning yttrat följande.

Beträffande den principiella frågan om användningen av det av riksdagen beviljade anslaget å 6 000 000 kronor har delegationen utgått från den av livsmedelskommissionen angivna förutsättningen, att ifrågavarande anslag borde kunna användas såväl till differentieringsbidrag å mjölk som till ut-betalande av ersättning för översvämningsskador. Vid den förnyade pröv-ningen av detaljerna i förslaget ha årsväxt- och skörderapporterna per den 15 oktober, vilka under tiden bearbetats av kommissionens statistiska byrå, kunnat läggas till grund. Med hänsyn till de förskjutningar, som dessa rap-porter utvisa i förhållande till augustirapporterna, samt till de synpunkter och förslag, som framförts av hörda myndigheter och organisationer, ha vissa i det preliminära förslaget icke medtagna områden ansetts böra komma i fråga till lokala differentieringsbidrag, varjämte förslaget även i övrigt jus-terats i den mån så befunnits påkallat.

På grundval av den genomgång av det föreliggande materialet som så-lunda verkställt har delegationen föreslagit, att differentieringstillägg å mjölk under tiden oktober 1945—maj 1946 skulle utbetalas i enlighet med följande sammanställning.

Lokalt prisdifferentieringsbidrag å mjölk 1945/46 i öre per kilogram och totalt.

Bidrag avses, med i tabellen angivna undantag, utgå till samtliga leverantörer av mjölk till inom nedan angivna områden belägna mejerier.

O m r å d e	Kvantitet vid mejerier invägd mjölk, oktober 1944 —maj 1945, kg	Föreslaget prisdifferen- tieringsbi- drag å mjölk oktober 1945—maj 1946 öre/kg	Totalt prisdif- ferentieringsbi- drag å mjölk oktober 1945— maj 1946 vid samma inväg- ning som oktober 1944— maj 1945, kronor	Totalt prisdif- ferentieringsbi- drag å mjölk oktober 1945— maj 1946 vid 10 % större in- vägning än oktober 1944— maj 1945 kronor
<i>Södermanlands län:</i>				
Jönåkers, Rönö, Hölebo, Daga och Villättinge härader samt Bettna kommun i Oppunda härad	46 241 130	0.75	346 800	380 000
<i>Östergötlands län:</i>				
Ydre härad, Kisa, Horns och Hycklinge socknar i Kinda härad, Åtvids socken i Bankekinds härad samt Valdemarsviks köping i Hammarkinds härad	19 095 059	0.75	143 200	160 000
<i>Jönköpings län:</i>				
Ingatorps, Hults och Bellö socknar samt Mariannelunds köping i Södra Vedbo härad samt Karlstorps och Ökna socknar i Ostra härad.....	7 014 931	0.75	52 600	60 000
<i>Kronobergs län:</i>				
Norrvidinge härad	3 684 122	0.75	27 600	30 000
Länet i övrigt	59 945 269	1.25	749 300	825 000
<i>Kalmar län:</i>				
Norra Tjusts, Södra Tjusts, Sevede, Tunaläns, Aspelands, Handbörds och Åkerbo härader, Mönsterås socken i Stranda härad, Bäckebo socken i Norra Möre härad, Vissefjärda socken och Emmaboda köping i Södra Möre härad samt Oskarshamns, Vimmerby, Västerviks och Nybro städer	54 733 796	1.25	684 200	755 000
Runstens härad och Borgholms stad	6 862 278	0.75	51 500	55 000
<i>Blekinge län:</i>				
Listers härad, Eringsboda och Backaryds socknar i Medelstads härad samt Sölvesborgs stad	8 164 396	0.75	61 200	65 000
<i>Kristianstads län:</i>				
Albo, Gårds, Östra Göinge, Västra Göinge, Norra Åsbo och Bjäre härader samt Hässleholms stad	74 703 139	0.75	560 300	615 000
<i>Hallands län:</i>				
Höks härad samt Torups socken i Halmstads härad och Alfshögs socken i Faurås härad	22 211 717	0.75	166 600	185 000

Område	Kvantitet vid mejerier invägd mjölk, oktober 1944—maj 1945, kg	Föreslaget prisdifferentieringsbidrag å mjölk oktober 1945—maj 1946, öre/kg	Totalt prisdifferentieringsbidrag å mjölk oktober 1945—maj 1946 vid samma invägning som oktober 1944—maj 1945, kronor	Totalt prisdifferentieringsbidrag å mjölk oktober 1945—maj 1946 vid 10% större invägning än oktober 1944—maj 1945, kronor
<i>Göteborgs och Bohus län:¹</i>				
Inlands Nordre, Inlands Torpe, Inlands Fräkne, Orusts östra, Orusts västra, Lane, Stångenäs, Sotenäs, Tunge, Sörbygdens, Bullarens, Kville, Tanums och Vette häraders samt Uddevalla stad	2 31 134 702	1.25	389 200	430 000
<i>Älvsborgs län:</i>				
Åmåls stad, Vänersborgsortens mejeriförenings leverantörer i Frändefors socken i Sundals härad, Väne-Ryrs socken i Väne härad och Vänersborgs stad samt Valbo mejeriförenings leverantörer i Färgelanda, Torps, Valbo-Ryrs och Ödeborgs socknar i Valbo härad	2 7 142 957	0.75	53 600	60 000
<i>Värmlands län:</i>				
Säffle köping i Näs härad.....	7 605 349	0.75	57 000	65 000
Samtliga områden	348 538 845	.	3 343 100	3 685 000

¹ Inom Lantbrukarnes Mjölkcen-trals tillförelseområde skall bidrag utgå endast till leverantörer, bosatta inom i tabellen angivna härad-er.

² Uppskattad kvantitet.

Såsom framgår av denna sammanställning har medelsbehovet för differentieringsbidragen av delegationen beräknats till sammanlagt 3 685 000 kronor.

Vid övervägande av frågan om ersättning för översvämnings-skador av katastrofnatur har delegationen utgått från vissa all-männa principer och i sådant hänseende anfört följande.

För de egentliga katastrofskadorna kan tillfredsställande hjälp icke erhå-las genom enbart differentieringstillägg på mjölken. Särskilt omfattande ha dylika skador varit i Kronobergs och Kalmar län. För att avhjälpa de ekono-miska svårigheter, som genom dessa skador drabbat jordbrukarna, synas en-dast två hjälpformer vara tänkbara, nämligen dels direkta statliga bidrag, och dels krislån. Vid en förfrågan rörande de lämpligen ifrågakommande hjälpformerna, som riktats till hushållningssällskapen inom berörda områ-den, ha de flesta sällskap avstyrkt den sistnämnda hjälpformen, medan andra endast med vissa reservationer ansett densamma böra komma i fråga. Härvid torde emellertid en åtskillnad höra göras mellan å ena sidan egent-liga skördeskadorna och å andra sidan skador å vissa fasta anläggningar, så-som invallningar, broar o. d. Beträffande de egentliga skördeskadorna sy-nas krislån icke vara ändamålsenliga, utan dylika skador torde i lämplig ut-

sträckning få ersättas genom direkta bidrag. Beträffande skador å sådana fasta anläggningar, som nyss nämnts, synes det däremot lämpligast, att bidrag till deras avhjälpande lämnas i form av lån, dock så att låntagarna befrias från återbetalningsskyldighet, därest de avsedda reparationsarbetena fullgjorts inom viss tid, förslagsvis 1 eller, vid mera omfattande arbeten, 2 år.

I fråga om omfattningen av sådana skördeskador, som kunna karakteriseras såsom katastrofskador, har delegationen hänvisat till följande på grundval av från hushållningssällskapen inhämtade uppgifter.

Översvämningsskador på olika växtslag (hektar).

L ä n	Höst- vete	Vår- vete	Råg	Korn	Havre	Bland- säd	Potatis	Foder- rot- frukter	Summa
Stockholms stad o. län..	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uppsala län	80·00	—	40·00	170·00	220·00	340·00	80·00	20 00	950 00
Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Östergötlands län	160·00	70·00	220·00	140·00	710·00	430·00	140·00	60·00	1 930·00
Jönköpings län	10·00	20·00	10·00	—	500·00	60·00	20·00	15·00	635·00
Kronobergs län	50·00	200·00	300·00	150·00	2 500·00	150·00	1 000·00	50·00	4 400·00
Kalmar läns norra	18·50	47·00	157·00	2·50	621·00	92·00	72·00	43·00	1 053·00
Kalmar läns södra	—	—	—	—	1 400·00	—	1 000·00	—	2 400·00
Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge län	22·00	19·00	90·00	2·00	175·00	50·00	450·00	30·00	838·00
Kristianstads län	66·00	38·50	104·00	11·00	309 50	317·00	429·50	50·50	1 326·00
Malmöhus län	—	—	0·50	—	9·25	16·25	0·25	0·75	27·00
Hallands län	31·00	77·00	25·00	6·00	210·00	67·00	111·00	45·00	572·00
Göteborgs o. Bohus län..	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Älvsborgs läns norra...	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Älvsborgs läns södra...	—	10·00	—	—	30·00	—	—	—	40·00
Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gävleborgs län	—	—	—	10·00	439·00	98·00	37·00	7·00	591·00
Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrbottnens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hela riket	437·50	481·50	946·50	491·50	7 123·75	1 620·75	3 339·75	321·25	14 762·00

Med utgångspunkt från förut angivna allmänna principer för utformningen av den i anledning av översvämningsskadorna erforderliga hjälpen har delegationen utarbetat ett preliminärt förslag till hjälpåtgärder, vilket varit utsänt för yttrande till samma myndigheter och organisationer som delegationens förenämnda förslag rörande differentieringsbidrag å mjölk. Beträffande innehållet i dessa yttranden tillåter jag mig hänvisa till handlingarna i ärendet. Efter att i sin utredning ha erinrat om 1945 års riksdags beslut rörande bidrag till ersättning för dels vissa hagelskador under år 1944, dels ock skador genom sjön Tämnares översvämningar samma år (prop. nr 144 och nr 278; r. skr. nr 270 och nr 408), har delegationen i fråga om de grunder, som enligt delegationens mening borde tillämpas vid bestämmande av bidrag för nu ifrågakvarande skador, yttrat följande.

Beräkningen av ersättningsbeloppen bör grunda sig på deklARATIONER av skadorna, vilka böra vara dels styrkta genom intyg av tvenne personer, av vilka den ene bör ha deltagit i den särskilda skördeuppskattningen för vederbörande kommun och den andra vara exempelvis ägodelningsnämndeman eller god man vid lantmäteriförrättningar, och dels kontrollerade av kristidsnämnden och kristidsstyrelsen. Där intyg rörande skadornas omfattning redan utfärdats av tvenne nämndemän, böra dock dessa intyg godtagas, oaktat ingen av intygsgivarna deltagit i den särskilda skördeuppskattningen. Dylig deklARATION bör beträffande vart och ett av följande växtslag, nämligen höst- och vårvete, höst- och vårråg, korn, havre, ärter, blandsäd, potatis och rotfrukter samt olika slag av olje- och spånadsväxter, innehålla uppgifter om dels brukningsdelens sammanlagda areal av växtslaget i fråga, dels huru stor del härav, som genom översvämning o. d. avsevärt skadats, dels slutligen den å totalarealen för växtslaget bärgade skörden. Såsom rotfruktsodlingar böra därvid räknas även fältmässiga odlingar av morötter och rödbetor, medan däremot husbehovsodlingar av dessa växtslag icke böra medtagas. Avkastningen av vallar och beten torde i detta sammanhang böra lämnas åsido. Endast i de fall, då med hänsyn till särskilda omständigheter en justering av de enligt i det följande angivna huvudregler beräknade ersättningarna synes påkallad, bör densamma kunna tagas i betraktande. Uppgifter om översvämningsskador å dylika odlingar må därför i de nu ifrågasvarande deklARATIONERNA kunna upptagas tillsammans med övriga särskilda omständigheter, som sökanden kan önska åberopa.

För själva beräkningen av skadornas omfattning bör en för respektive härad uppskattad normalskörd läggas till grund. Denna normalskörd, vilken för vinnande av enhetlighet i beräkningsmetoden bör uppskattas av livsmedelskommissionens statistiska byrå, erhålles på så sätt, att den för häradet i fråga redovisade skörden under åren 1933—1937 justeras med ledning av förhållandet mellan den för samma år för hela riket beräknade medelsköörden å ena och riksmedeltalet för den 15 oktober 1945 å andra sidan. Detta förfaringssätt synes nödvändigt med hänsyn till att skördeuppgifterna per den 15 oktober för berörda härader i vissa fall rönt så stark inverkan av översvämningsskadorna, att en på dem direkt grundad beräkning skulle ge ett för jordbrukarna mycket otillfredsställande resultat. För var och en av de förut nämnda grödorna bör skillnaden beräknas mellan å ena sidan den skörd, som enligt förut angivna normalskörd skulle erhållits å brukningsdelen, och å andra sidan den skörd, som verkligen bärgats. Den generalisering, som följer av att samma genomsnittsskörd betraktas som »normalskörd» för jordbruk med både bättre och sämre jord eller för såväl bättre som sämre skötta brukningsdelar, innebär visserligen en olägenhet men torde icke kunna undvikas, när det i praktiken blir omöjligt att beräkna, vilken skörd varje särskilt jordbruk »normalt» skulle erhållit. Sålunda böra i de fall, där sockenmedeltal för skördeutfallet föreligga framräknade på förut angivet sätt, dessa kunna läggas till grund för beräkningen av skördeskadorna, varvid samråd dock bör äga rum med livsmedelskommissionens statistiska byrå. Att generellt utgå ifrån sockenvis beräknade normalskördar är däremot av praktiska skäl icke möjligt, när detta skulle förutsätta ytterst omfattande beräkningar, vilka skulle avsevärt fördröja skaderegleringen.

För sådana brukningsdelar, beträffande vilka det är uppenbart, att den för området tillämpade normalsköörden är för hög eller för låg, bör en motsvarande sänkning eller höjning av den angivna hektarskördssiffran kunna göras. Dylika avvikelser böra dock begränsas till 20 procent uppåt eller nedåt. Vid dylika justeringar är det givetvis angeläget, att den för häradet av livsmedelskommissionen beräknade normalskördssiffran får tjäna som riktsiffra för området.

Den på förut angivet sätt beräknade skillnaden mellan »normal» skörd och bärgad skörd lägges till grund för beräkningen av den ersättning, som i varje särskilt fall skall utgå.

Delegationen har emellertid i anslutning härtill uttalat, att ersättning borde lämnas endast för skador, som relativt sett vore av mera betydande omfattning. Ersättningar för mindre omfattande skador ha däremot syntts delegationen icke böra ifrågakomma, enär dylika finge anses ingå i den företagar-risk, som alltid vore förenad med drivandet av jordbruk. Delegationen har härom vidare anfört följande.

Därest även mindre skador skulle ersättas, skulle detta medföra en alltför omfattande apparat och för höga kostnader för själva fördelningen av bidragen. I sådant fall skulle även svårigheterna att kontrollera lämnade uppgifter ökas. Ersättningarna böra avvägas på sådant sätt, att en jordbrukare, som ansträngt sig för att tillvarata största möjliga del av skörden på de skadade områdena och därigenom åsamkat sig särskilda kostnader, erhåller en större sammanlagd inkomst än fallet skulle varit, därest han låtit hela skörden på det skadade området gå till spillo.

Nämnda synpunkter torde lättast kunna tillgodoses, därest man vid beräkningen av ersättningsbeloppen utgår ifrån att jordbrukarna böra stå en viss bestämd självrisk, varefter den överskjutande skadan ersättes med viss procentsats. Härigenom sker en automatisk utsortering av mindre omfattande skador. Vidare vinnes, såsom närmare framgår av i det följande återgivna uppställning, att den ersättningsberättigade jordbrukarens inkomst av varje särskild gröda kommer att variera med den bärgade skördens storlek.

Vid bedömandet av självriskens storlek i förhållande till normalskörden samt den del av överskjutande skada, för vilken ersättning bör lämnas, synes man böra utgå ifrån att vid totalskada cirka hälften av skadans storlek skäligen bör ersättas. Självriskens synes då lämpligen böra bestämmas till 30 procent av normalskörden och den ersättningsberättigade delen till i regel 70 procent av överskjutande skada. Genom att en sådan grund för beräkningen väljes, som innebär å ena sidan en förhållandevis hög självrisk men å andra sidan även en hög ersättningsprocent för den återstående skadan, synes även en betydande förenkling av prövningsförfarandet kunna vinnas. Beräkningsmetoden kan åskådliggöras med följande sifferexempel, vilket avser höstvetete och förutsätter en beräknad normalskörd av 2 500 kilogram per hektar.

Redovisad skörd	Skörde-minskning	Självrisk 30 %	Återstående skada	Ersättningsber. kvant. 70 %	Skörd + ersättningsber. kvant.
2 500	0	—	—	—	2 500 + 0 = 2 500
2 250	250	750	0	0	2 250 + 0 = 2 250
2 000	500	750	0	0	2 000 + 0 = 2 000
1 750	750	750	0	0	1 750 + 0 = 1 750
1 500	1 000	750	250	175	1 500 + 175 = 1 675
1 250	1 250	750	500	350	1 250 + 350 = 1 600
1 000	1 500	750	750	525	1 000 + 525 = 1 525
750	1 750	750	1 000	700	750 + 700 = 1 450
500	2 000	750	1 250	875	500 + 875 = 1 375
250	2 250	750	1 500	1 050	250 + 1 050 = 1 300
0	2 500	750	1 750	1 225	0 + 1 225 = 1 225

Under hänvisning till det anförda har delegationen sammanfattat sitt förslag i följande huvudregler för ersättningarnas beräkning, nämligen 1) kraven på ersättning skola styrkas med deklARATIONER av skadorna av det innehåll delegationen angivit, 2) rätt till ersättning föreligger endast, då skörden på brukningsdelen till följd av översvämningsskador blivit avsevärt nedsatt, samt 3) för den genom översvämning uppkomna skadan står jordbrukaren en självrisk, vilken för varje ersättningsberättigad gröda motsvarar 30 procent av det för brukningsdelen vid angiven normalskörd beräknade totala skördeutbytet av ifrågavarande gröda. Sedan avdrag gjorts för denna kvantitet utgår ersättning för i regel 70 procent av återstoden.

I dessa regler syntes dock enligt delegationens mening en modifikation i vissa fall vara påkallad med hänsyn till särskilt ömmande omständigheter, varvid hänsyn borde tagas såväl till skadornas omfattning som till ifrågavarande jordbrukares ekonomiska ställning. Som en regel för sådan modifikation av ersättningsnormerna borde gälla, att ersättning icke finge lämnas för mer än 85 procent av den ersättningsberättigade kvantiteten, detta oavsett om denna beräknats direkt på grundval av den för området angivna normalskörden eller om denna ansetts bära justeras. I undantagsfall borde dock sistnämnda procentsats kunna höjas till 100 procent och ersättning i dylika fall alltså kunna lämnas för 70 procent av beräknad normalskörd. Slutligen syntes bära stadgas, att ersättning icke finge utbetalas, såvida densamma icke överstege visst belopp, förslagsvis 25 kronor per brukningsdel.

Beträffande förfarandet för erhållande av den föreslagna ersättningen har delegationen föreslagit.

Ansökningar om ersättning för översvämningsskador bära ställas till statens livsmedelskommission och ingivas till kommunens kristidsnämnd. Denna sistnämnda skall efter granskning av de i ansökningarna lämnade uppgifterna med eget yttrande översända handlingarna till kristidsstyrelsen. Denna bör för hela kristidsstyrelseområdet utarbeta förslag till fördelning av ersättningarna och insända detta jämte ansökningshandlingarna till statens livsmedelskommission, som fattar beslut i ärendet. Vid sin behandling av dylika ärenden bör kristidsstyrelsen söka samråd med vederbörande hushållningssällskap. Beträffande handläggningen av ifrågavarande ärenden föreslår delegationen ytterligare, att erforderliga ansökningsblanketter utarbetas genom livsmedelskommissionens försorg och att en cirkulärskrivelse med anvisningar och tillämpningsexempel tillställs kristidsstyrelser och kristidsnämnder och genom dessa även hålles tillgänglig för bidragssökande och intygsgivare.

Rörande frågan om bidrag till ersättning för översvämningsskador av annat slag än skördeskador har delegationen föreslagit följande.

För skador å invallningsföretag, broar o. d. synes, såsom förut framhållits, ersättning icke bära utgå i den ordning, som här föreslagits. I den mån hjälp i detta hänseende befinnes erforderlig, synes den i stället bära ges i form av lån, vilka avskrivs, därest behöfliga reparationsarbeten utförts inom viss relativt kort tid, förslagsvis 1 eller vid mera omfattande arbeten 2 år. Dylika lån, vilka synas bära komma i fråga endast vid mera betydande skador och efter behovsprövning i varje särskilt fall, bära utgå med

i regel högst 50 procent av skadans storlek. Ansökan om lån bör ingivas till och prövas av Kungl. Maj:t. Erforderliga utredningar rörande nu ifrågasvarande skador och på grund av dem föreliggande hjälpbehov kunna lämpligen verkställas genom respektive länsstyrelse.

Delegationen har i anslutning till de förslag till hjälpåtgärder, för vilka förut redogjorts, verkställt vissa beräkningar av kostnaderna för hjälpåtgärder. I detta hänseende har delegationen anfört i huvudsak följande.

Vid en beräkning av kostnaderna för de av delegationen föreslagna åtgärderna torde förut intagna av hushållningssällskapen lämnade uppgifterna rörande översvämningsskadornas omfattning få tagas till utgångspunkt, varefter skörden å de översvämmade arealerna med ledning av de på grundval av skörderapporterna per den 31 augusti framräknade hektarskördarna för respektive län uppskattas med avseende å växtslag och kvantiteter. Till grund för beräkningen av värdet av den uppkomna skördeminskningen bör läggas det pris, som jordbrukarna kunnat erhålla på gården vid försäljning av ifrågasvarande kvantiteter. En överslagsberäkning ger vid handen, att desamma totalt kan angivas till omkring 7 800 000 kronor, vilket belopp torde bära avrundas uppåt till 8 000 000 kronor med hänsyn till skador på vissa i hushållningssällskapens uppgifter icke ingående grödor, bland annat olje- och spånadsväxter. Då ersättningarna äro avsedda att vid totalskada utgå med cirka 50 procent av den förstörda skördens värde, synes ett belopp av 4 000 000 kronor komma att erfordras för desamma.

Beträffande de å invallningsföretag, broar o. d. anställda skadorna har någon närmare beräkning icke varit möjlig. Uppskattningsvis torde desamma emellertid kunna angivas till omkring 300 000 kronor, varför ett belopp av 150 000 kronor skulle erfordras för hjälpåtgärder i enlighet med de av delegationen ovan föreslagna riktlinjerna.

Delegationen har slutligen beträffande frågan om bidrag till ersättning för översvämningsskador våren 1945 yttrat i huvudsak följande.

Ifrågasvarande skador kunna tydligen icke på samma sätt som de i det föregående berörda katastrofskadorna behandlas i samband med frågan om differentieringsbidrag å mjölk och därmed prissättningen på jordbrukets produkter under produktionsåret 1945/46. Spörsmålet om och i vad mån bidrag bör utgå till jordbrukare, som drabbats av dylika under våren inträffade översvämningsskador, torde därför få bli föremål för särskild prövning i varje enskilt fall.

Bortsett från de av länsstyrelserna i Skaraborgs och Värmlands län tillstyrkta ansökningarna från lantbrukarna E. Hjert och O. Andersson, Varnhem, respektive arrendatorn O. E. E. Wahlman, Almarskogen, synas nu föreliggande framställningar nämligen icke avse skador av denna katastrofala beskaffenhet. De av Riksförbundet landsbygdens folk överlämnade framställningarna rörande bidrag med anledning av de regnskador, som på våren 1945 inträffat i norra Kalmar län och norra Älvsborgs län avse sålunda, såvitt av handlingarna framgår, de extra arbets- och utsädeskostnader, som uppkommit därigenom, att den rikliga nederbörden nödvändiggjort omsådd av vissa arealer. Det torde emellertid icke vara ovanligt, att omsådd måste äga rum på grund av ogynnsamma väderleksförhållanden. Sådan förekom exempelvis i stor omfattning till följd av de stränga vintrarna 1940 och 1941. Såvitt bekant har statsbidrag icke tidigare lämnats för detta slag av skador, och det synes med hänsyn till konsekvenserna icke heller önskvärt att så sker.

I de båda nu ifrågavarande framställningarna saknas uppgifter om skador-
nas fördelning på olika brukningsdelar samt om berörda jordbrukares ekono-
miska ställning. Ansökningshandlingarna möjliggöra sålunda icke en bedöm-
ning av frågan, huruvida i särskilda fall skadorna varit av en sådan omfatt-
ning och de drabbade jordbrukarna befunnit sig i en sådan ekonomisk ställ-
ning, att med hänsyn härtill bidrag kunna anses påkallade.

Beträffande nu berörda skador vill delegationen i övrigt endast framhålla,
att i den mån desamma föranlett en nedsättning av 1945 års skördeutfall,
har denna skördeförsämring tagits i beaktande vid utformningen av delega-
tionens här förut framlagda förslag rörande fördelningen av differentierings-
tillägget å mjölk.

I anslutning till det anförda får delegationen sålunda för sin del uttala, att
av väderleksförhållandena under våren betingade kostnadsökningar icke i och
för sig böra motivera särskilda statliga bidrag. I de fall där det styrkts,
att skadorna varit av katastrofal natur och att de drabbade jordbrukarna
befunnit sig i svåra ekonomiska omständigheter, vill delegationen emellertid
icke motsätta sig att bidrag lämnas.

Statens livsmedelskommission har i sin skrivelse den 16 november 1945
yttrat i huvudsak följande.

Livsmedelskommissionen ansluter sig till den av delegationen uttalade upp-
fattningen, att det av riksdagen för differentieringsbidrag beviljade anslaget
på grund av i år föreliggande särskilda omständigheter bör kunna begagnas
även till utbetalande av ersättningar för genom översvämningar uppkomna
skördeskador. Denna uppfattning erhåller stöd även av det förhållandet, att
hela det nämnda anslaget av 6 000 000 kronor medräknats i jordbrukets in-
komstkalkyl, medan i densamma samtidigt avdrag gjorts för beräknade skör-
deskador. Det torde sålunda stå i god överensstämmelse med denna kalkyl
att i den mån så kan ske utnyttja sagda anslag även för ersättningar för kata-
strofskador, i den mån hela beloppet icke behöver tagas i anspråk för lokala
differentieringsbidrag å mjölk.

Delegationens förslag har vid sammanträde i livsmedelskommissionen den
13 november 1945 varit föremål för överläggning med vissa ledamöter av
kommissionens råd samt ordföranden i Svenska mejeriernas riksförening. Vid
denna överläggning lämnades delegationens förslag utan erinran. Förslaget
har därefter behandlats av livsmedelskommissionen, som därvid beslutat i
huvudsak biträda detsamma.

Vad i de till kommissionen remitterade framställningarna anförts rörande
hjälp för under hösten inträffade regn- och översvämningsskador, torde få
anses vara i skäligen utsträckning beaktat genom vad delegationen härutinnan
föreslagit. Vad angår de framställningar, som avse hjälp i anledning av på
våren 1945 inträffade regn- och översvämningsskador, har kommissionen på
grunder, som delegationen anför, icke ansett sig kunna tillstyrka dem i annan
mån än de beröra fall, där skadorna varit av katastrofal natur och sökan-
denas behov av hjälp styrkts.

I sitt utlåtande den 27 november 1945 har livsmedelskommissionen först
upptagit frågan om ersättning för Emåns översvämningar
i Kalmar län till behandling samt därvid inledningsvis lämnat en kort
redogörelse för innehållet av de gjorda framställningarna och länsstyrelsens
yttrande. Kommissionen har härom anför, följande.

Ifrågavarande framställningar avse skador, som vållats genom översvä-
mningar av Emån under dels april och maj månader, dels augusti månad 1945.

Enligt den genom länsstyrelsens försorg verkställda utredningen i ärendet ha skador uppkommit å 737,80 hektar åkerjord. Antalet skadelidande uppgår till 119, och skadornas värde har av de av länsstyrelsen utsedda värderingsmännen angivits till sammanlagt 197 626 kronor. Skadornas fördelning på olika socknar enligt denna värdering framgår av följande sammanställning:

Socken	Hektar	Kronor
Högsby	304·23	67 483·24
Fliseryd	287·19	86 309·22
Mörlunda	95·77	24 189·85
Fågelfors	22·82	5 576·22
Mönsterås.....	27·79	7 943·40
Järeda	23·25	6 125·—

Av det till länsstyrelsens framställning fogade värderingsinstrumentet framgår bl. a., att värderingsmännen vid sin uppskattning av skadornas storlek utgått från vissa av dem beräknade medelskördar för området, nämligen för höstvetete 2 300, höstråg 1 900, vårvete 1 700, korn 1 800, havre 1 900, bland-säd 2 000, hö 3 700, potatis 16 000, rotfrukter 35 000, höstraps 1 500, vårraps 1 300, matärter 1 600, halm av spånadslin 3 500 och frö av spånadslin 400 kilogram per hektar. Värderingsmännen ha framhållit, att dessa siffror visserligen äro högre än 10-årsmedeltalen för länet i sin helhet enligt den officiella statistiken, men att åkerjordens godartade beskaffenhet inom området i fråga motiverar dessa skördesiffror.

Länsstyrelsen har för sin del med hänsyn till översvämningarnas svårartade beskaffenhet och till vad i ärendet anförts angående berörda jordbrukares ekonomiska förhållanden tillstyrkt, att ersättning av statsmedel lämnas. Beträffande grunderna för denna ersättning har länsstyrelsen, under hänvisning till Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen den 20 april 1945 (nr 278) angående ersättning för skador till följd av Tämnares översvämning, föreslagit, att samtliga sökande erhålla ersättning med 50 procent av det belopp, vartill skadorna uppskattats, samt att därutöver efter behovsprövning bidrag med ytterligare högst 40 procent av nämnda belopp får utbetalas.

Efter att ha erinrat om sitt i utlåtandet den 16 november 1945 gjorda uttalande att bidrag med anledning av under våren 1945 inträffade regn- och översvämningsskador endast borde lämnas i de fall, där skadorna varit av katastrofal natur och de skadelidandes behov av hjälp styrkts, har kommissionen anförts, att dessa villkor för bidrag syntes uppfyllda i förevarande fall. Med hänsyn härtill har kommissionen tillstyrkt, att bidrag lämnades de skadelidande och därvid såsom särskilt skäl framhållit, att långvariga och upprepade översvämningar av den omfattning, varom här syntes vara fråga, för berörda jordbrukare torde medföra mycket svårartade ekonomiska konsekvenser, vilka icke kunde jämföras med den kostnadsökning, som föranleddes av en på grund av ogynnsam väderlek nödvändigjord omsådd av vissa arealer.

Beträffande grunderna för beräkning av ersättningen har kommissionen hänvisat till vad därom anförts i nyssnämnda skrivelse den 16 november 1945 och den därvid fogade utredningen samt förklarat sig anse, att samma grunder borde tillämpas även i förevarande fall. I anslutning härtill har kommissionen framhållit i huvudsak följande.

Jordbrukarna i de områden, det här gäller, erhålla genom de av kommissionen föreslagna differentieringsbidragen ersättning för den allmänna skörde försämring, som där inträffat enligt skörderapporterna per den 15 oktober 1945. Vad som nu återstår att ersätta är sålunda den skada, som utöver denna allmänna skörde försämring drabbat de av översvämningarna hemsökta jordbrukarna. Konsekvensen härav blir, att den medelskördssberäkning, som skall läggas till grund för skadevärderingen, bör utgå ifrån nyssnämnda skörderapporter per den 15 oktober. Därest högre medelskördar skulle tillämpas, komme tydligen ifrågavarande jordbrukare i viss mån att erhålla dubbel ersättning. Inom livsmedelskommissionens statistiska byrå har en beräkning av normalskördssiffrorna för de i framställningarna berörda häradena verkställts enligt de grunder, som angivits i den av kommissionen åberopade utredningen. Härvid har det visat sig, att dessa normalskördar genomgående och i regel ganska avsevärt understiga de av värderingsmännen begagnade siffrorna. Med hänsyn till vad nu anförts torde skadevärderingen få justeras med användande av de inom livsmedelskommissionen framräknade normalskördssiffrorna. Såsom i förut berörda utredning framhållits, böra dock dessa sistnämnda siffror kunna justeras med hänsyn till växlingarna i jordens avkastningsförmåga mellan olika brukningsdelar, vilka justeringar emellertid böra hållas inom en ram av 20 procent och genomgående verkställas med fasthållande av de angivna skördesiffrorna såsom medeltal för häradet.

Då den av värderingsmännen upprättade förteckningen över skadorna visar, att i densamma upptagits en mängd skador av mycket ringa omfattning, ofta omfattande endast ett par tiondels hektar och i vissa fall t. o. m. mindre än en tiondels hektar, samt då det enligt kommissionens mening icke kan anses skäligt, att ersättning utgår i dylika fall, torde det förebragta utredningsmaterialet få underkastas en revision även med hänsyn härtill.

Kommissionen har beräknat, att ett utlämnande av bidrag i den omfattning som sålunda föreslagits skulle medföra ett medelsbehov av 100 000 kronor. Härom har kommissionen yttrat följande.

Skadornas sammanlagda värde har såsom nämnts beräknats till 197 626 kronor. Då de av kommissionen angivna grunderna för ersättningarna innebära, att bidrag lämnas med omkring hälften av skadornas värde, skulle kostnaderna för desamma med utgångspunkt från nu föreliggande värdering kunna angivas till omkring 100 000 kronor. Detta belopp kommer emellertid att reduceras genom de justeringar som kommissionen föreslagit. Å andra sidan får hänsyn tagas till att en höjning av bidragsprocenten förutsatts i ömmande fall. Det har icke varit möjligt att företaga en närmare beräkning av vad dessa olika faktorer komma att medföra, men det synes under alla förhållanden sannolikt, att ett belopp av 100 000 kronor väl täcker kostnaderna för såväl bidrag enligt de av kommissionen föreslagna riktlinjerna som ersättning för utredningskostnaderna, vilka av länsstyrelsen angivits till 1 889 kronor.

Kommissionen har härefter övergått till frågan om ersättning för regnskador i Västernorrlands län. Rörande innehållet av framställningarna i ämnet samt länsstyrelsens yttrande har kommissionen anförut.

De av länsstyrelsen i Västernorrlands län ingivna framställningarna avse skador, förorsakade genom skyfall den 24 och 25 juli samt den 18 augusti innevarande år. Enligt den genom länsstyrelsens försorg verkställda utred-

ningen ha skadorna uppskattats till 46 819 kronor. Länsstyrelsen har med hänsyn till att skadorna åtminstone i huvudsak finge anses föranledda av exceptionella förhållanden och till att desamma i flera fall föranlett ytterst kännbara förluster funnit starka skäl tala för att staten träder emellan och bereder de skadelidande ersättning. Då länsstyrelsen funnit det sannolikt, att vissa ytterligare hjälpbehov med anledning av översvämningarna äro för handen utöver de i utredningen upptagna, har densamma hemställt, att ett belopp av 55 000 kronor måtte ställas till dess förfogande för bestående av kostnaderna för hjälp till de skadelidande samt för täckning av utredningskostnaderna.

Angående den omfattning i vilken hjälpåtgärder borde ifrågakomma samt formen för dessa har kommissionen yttrat.

De nu ifrågavarande skadorna äro i regel icke skördeskador. I huvudsak synas desamma utgöras av skador dels å vissa fasta anläggningar, såsom vägar, broar, byggnader, avloppsledningar, krafledningar och dylikt, dels å åkerjord som bortspolats eller förstörts genom flödsand. Härtil komma emellertid vissa andra skador av växlande beskaffenhet. Beträffande skador å sådana fasta anläggningar, som äro av betydelse för jordbruksdriften, har kommissionen i sin skrivelse den 16 november 1945 föreslagit, att hjälp lämnas i form av lån, vilka avskrivas, därest behövlige reparationsarbeten utförts inom viss tid. Dyliga lån, vilka borde ifrågakomma endast vid mera betydande skador och efter behovsprövning i varje särskilt fall, skulle enligt förslaget utgå med i regel högst 50 procent av skadans storlek. I den mån nu ifrågavarande skador äro att hänföra till denna kategori, torde nämnda grunder böra tillämpas även beträffande dessa. Härvid torde även skador å åkerjord genom flödsand eller genom bortspolning av matjord få komma i fråga. Övriga i framställningen berörda skador torde i huvudsak vara av den karaktär, att de falla utanför kommissionens verksamhetsområde. Kommissionen saknar därför möjlighet att närmare bedöma föreliggande hjälpbehov och lämpliga hjälpformer. Kommissionen vill emellertid för sin del icke motsätta sig, att hjälp lämnas i sådana fall, där skadornas katastrofartade karaktär och sökandenas behov av hjälp styrkts. Där skadorna äro av mindre omfattning eller av mindre väsentlig betydelse för de skadelidandes näringsutövning eller försörjning, torde däremot bidrag icke böra utgå.

Kommissionen har slutligen i fråga om medelsbehovet för en långivning på sätt kommissionen föreslagit uttalat följande.

Beträffande kostnaderna för dessa lån och bidrag får kommissionen erinra om att densamma i sin skrivelse den 16 november 1945 beräknat visst belopp även för avskrivningslån av nu ifrågavarande slag. Då den av kommissionen för samtliga i skrivelsen berörda hjälpåtgärder beräknade totalkostnaden, 8 000 000 kronor, inrymde en viss marginal, torde även de avskrivningslån, som erfordras för här senast berörda skador avseende jordbruksdriften, kunna inrymmas inom densamma. Formerna och kostnaderna för den hjälp, som därutöver kan påkallas i anledning av nu ifrågavarande skador, undandraga sig kommissionens närmare bedömande. Det torde emellertid vara lämpligt, att ett visst belopp efter närmare prövning av Kungl. Maj:t ställes till länsstyrelsens förfogande för detta ändamål.

*Före-
draganden.*

Såsom framgår av det förut anförda tillfogades skörden i stora delar av landet på grund av den betydande nederbörden under augusti 1945 skador i sådan omfattning, att skördeutfallet påtagligt försämrades. I gynnsammare

fall synas skadorna ha inskränkts till en försämring av skördens kvalitet eller kvantitet, medan åter i ogynnsammaste fall översvämningar inträffat som medfört total eller så gott som total förstöring. Genom dessa översvämningar uppstodo på många platser även skador å vissa för jordbruksdriftens uppehållande erforderliga anläggningar såsom invallningar, broar och vägar m. m. Givet är att de exceptionella väderleksförhållandena för jordbrukarna i de därav berörda trakterna kommit att medföra högst betydande ekonomiska förluster. På sina håll torde dessa kunna förväntas för de ekonomiskt svagast ställda jordbrukarna få katastrofala följder, därest statsmakterna icke skulle träda stödande emellan. Härtill kommer, såsom den av livsmedelskommissionen tillsatta delegationen framhållit, att risk synes föreligga för att jordbrukets produktionsförmåga kan komma att minska inom de svårast drabbade områdena. Vad nu sagts beträffande omfattningen och följderna av de under hösten 1945 vållade skadorna torde i stort sett även gälla de skador, som orsakats av de under våren och högsommaren samma år inträffade översvämningarna. Med hänsyn till det anförda finner jag i likhet med livsmedelskommissionen skäligt att de jordbrukare, som tillskyndats ekonomiska förluster genom förevarande skador, åtminstone i viss utsträckning bringas hjälp från det allmännas sida. Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att innevarande års riksdag tidigare anvisat medel till understöd åt jordbrukare i tvenne med det förevarande i viss mån likartade fall. Jag syftar härvid på riksdagens beslut rörande bidrag till hjälp åt de jordbrukare, som drabbats av hagelskador, samt sådana jordbrukare, som förorsakats förluster till följd av Tämnares översvämning (prop. nr 144 och 278; r. skr. nr 270 och 408).

Efter övervägande av frågan om vilken form de statliga hjälpåtgärderna i förevarande fall böra få, finner jag mig kunna biträda det av förenämnda delegation framlagda och av livsmedelskommissionen tillstyrkta förslaget. Även jag är alltså av den uppfattningen, att bistånd i första hand bör lämnas i form av lokala differentieringsbidrag å mjölken. I de fall, där skadornas omfattning varit så stor att en skälig ersättning icke kan åstadkommas enbart på detta sätt, bör emellertid utgå ett efter särskilda grunder beräknat bidrag. För skador å för jordbruksdriftens uppehållande betydelsefulla fasta anläggningar torde däremot böra lämnas ersättning genom bidrag till avskrivningslån.

I fråga om de närmare grunderna för beräkandet av bidragen kan jag i huvudsak ansluta mig till vad delegationen i dessa hänseenden föreslagit. Det torde sålunda i anslutning till vad i utredningen förordats böra ankomma på livsmedelskommissionen att besluta angående den omfattning i vilken de lokala differentieringsbidragen böra komma i fråga för nu förevarande ändamål. För erhållande av den särskilda ersättning, som jag tidigare förordat böra utgå, torde böra fordras, att skadorna skola ha uppstått på grund av översvämning och att de medfört en avsevärd nedsättning av skörden å den brukningsdel, varom fråga är. Med hänsyn till att — såsom delegationen framhållit — alltid en förlustrisk föreligger vid drivande av jordbruk, torde

vid bidragets bestämmande böra iakttagas, att de av skadorna drabbade jordbrukarna skola stå viss självrisk. Denna självrisk synes lämpligen kunna sättas till 30 procent av den beräknade normalskörden å brukningsdelen. Bidraget bör alltså i enlighet med förslaget utgå endast för återstående del av skadan och synes i regel böra bestämmas till 70 procent härav. Från denna bidragsprocent torde emellertid avsteg böra kunna göras, då med hänsyn till såväl skadans omfattning som den skadelidandes ekonomiska ställning så befinner påkallat. Bidrag bör icke i något fall utgå, med mindre detsamma skulle komma att överstiga 25 kronor per brukningsdel. I fråga om de föreslagna avskrivningslånen torde böra gälla, att desamma må utgå blott vid mera omfattande skador och med i regel högst 50 procent av det belopp, vartill skadorna uppskattats. För att avskrivning av lånen skall kunna ske bör fordras, att de med lånen avsedda reparationsarbetena skola vara utförda inom relativt kort tid, förslagsvis 1 å 2 år.

Enligt min mening torde det vara lämpligast, att kostnaderna för nu föreslagna hjälpåtgärder i sin helhet bestridas från den del av prisregleringsanslaget, som avsetts för utbetalande av lokala differentieringsbidrag å mjölk. Då emellertid för nämnda ändamål endast är disponibelt ett belopp av 6 000 000 kronor samt ifrågavarande kostnader såsom av utredningen i ärendet framgår torde kunna skattas till 8 100 000 kronor, blir erforderligt att sagda anslag förstärkes med ett belopp av 2 100 000 kronor. I betraktande av att det är önskvärt att de ifrågasatta bidragen kunna utbetalas snarast möjligt, synes beloppet böra upptagas å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår.

Därest riksdagen bifaller de av mig i det föregående förordade förslagen, torde det få ankomma på Kungl Maj:t att sedermera i huvudsaklig anslutning till det anförda meddela erforderliga föreskrifter i ämnet. Jag förutsätter härvid att ifrågavarande bidrag komma att hållas inom nu förutsatta kostnadsram så att ytterligare medel icke skola bliva erforderliga för ändamålet.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2 100 000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Siv Schiöler.